

Ольга БОСА

ГОРОДНЬО-САДОВІ МОТИВИ У НАРОДНО-ГОСПОДАРЬКОМУ КАЛЕНДАРІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ НАДСЯННЯ ТА ХОЛМЩИНИ

У статті на основі матеріалів опитувань респондентів розглянуто та проаналізовано городньо-садові мотиви в господарському календарі переселенців Надсяння і Холмщини. В них простежуються як локальні, так і загальноукраїнські риси. Висновки істотно доповнюють попередні праці про маловивчені аспекти культури переселенців з Надсяння та Холмщини.

Ключові слова: Надсяння, Холмщина, господарський календар, обряд.

© О. БОСА, 2013

Народний календар — це визначені багатьма попередніми поколіннями хліборобів дати для повного трудового року, згідно з якими необхідно було виконувати той чи інший вид господарської роботи. У ньому значною мірою проявилася сукупність хліборобських звичаїв та обрядів, заснованих на раціональному досвіді та позитивних знаннях, накопичених в результаті багатовікової господарської діяльності.

Для хлібороба важливими були визначені дні календаря. З ними селяни пов'язували свої спостереження, вони були постійним орієнтиром початку та закінчення певних сільськогосподарських робіт.

Об'єктом дослідження є городньо-садові мотиви в народному господарському календарі переселенців Надсяння та Холмщини. Предметом дослідження виступають обрядодії і знання, пов'язані з цими галузями хліборобства у контексті традиційного народного календаря. Польові матеріали були зібрані у переселенців, які проживають на територіях м. Львова, сс. Верхня Білка, Нижня Білка Пустомитівського р-ну, сс. Тулиголови, Переможне, Долиняни, Городецького р-ну, с. Берездівці Миколаївського р-ну, сс. Ганачівка, Смереківка, Волове Перемишлянського р-ну Львівської області, с. Луковець Вишнівський Рогатинського р-ну Івано-Франківської області.

В українській етнографічній науці питанню дослідження землеробських (аграрних) мотивів приділялась досить значна увага. А городні та садові мотиви розглядались переважно в контексті землеробських. Питання етнографічного вивчення цих мотивів у переселенців Надсяння та Холмщини потребує ще свого дослідження. Поодинокі відомості про садові мотиви народного календаря холмщаків ми знаходимо в праці українського етнографа П. Чубинського [20]. Значним внеском у дослідження Надсяння є доробок праця О. Кольберга, де приділено велику увагу традиційним звичаям та обрядам жителів Перемишльщини (зафіксовані незначні факти про городні мотиви в календарній обрядовості) [21].

У діаспорі історико-мемуарні праці були присвячені окремим селам Надсяння (сс. Лази, Нове Село). Краєзнавець М. Лозовський подає локальний етнографічний матеріал, пов'язаний з цим селом. Тут ми знаходимо інформацію про звичаї та обряди цього краю. Автор В. Грабець докладно описав життя селян з с. Нового Села (Любачівщина). В нього знаходимо матеріал про господарські занят-

тя, обрядовість цього краю тощо. Вже в умовах державної незалежності України була опублікована важлива колективна праця «Холмщина і Підляшшя» (К., 1997), в якій вміщено значні матеріали про календарну обрядовість цих теренів [17].

Вирощуванню городніх культур переселенці Надсяння та Холмщини надавали особливого значення. Грядки під розсаду капусти і брукви обов'язково засівали насінням на 40 святих мучеників (22 березня) (с. Нове Село, Любачівщина) [5, с. 38]. Характерно, що лемки [14, с. 135], бойки [6, с. 40] висівали насіння (загалом) на розсаду також у цей день. Вважаємо, що схожість клімату і погодні умови на той час передусім визначали подібні дії. Також вказували, що розсаду капусти потрібно було засіяти до свята Благовіщення Пресвятої Богородиці (7 квітня)¹. Це притаманно також на Середньому Подніпров'ї, де городниці вважають це свято особливо сприятливим для цієї культури і тому намагаються посіяти «хоч трохи розсади капусти» [11, с. 29].

На Томашівщині у с. Стенятин капусту садили після «літнього Миколая» (22 травня)². Аналогії побутовали також на східній частині Волині [9, с. 540]. Можемо констатувати, що традиційний господарський досвід і досвід спостережень, що ґрунтувався на народних прикметах, а також природно-географічні особливості зазначеного періоду вважалися найкращими для висаджування цієї городньої культури у переселенців.

На Холмщині у день свята Івана Хрестителя (7 липня) жінки у цей день йшли на город, втрое складали і стискали до середини листки капусти, щоб в'язалися великі головки [17, с. 262].

Велику увагу на Надсянні та Холмщині (Томашівщині) приділяли останнім термінам висаджування огірків. Сприятливим періодом для висаджування насіння огірків вважалася Зелена Субота, оскільки місцеві мешканці вірили, що огірки будуть довго зелені і добре родитись³. На нашу дум-

ку, це пов'язано з тим, що Зелений Суботі надавали продукуючих властивостей. Звичай висаджування огірків саме у цей день був притаманний і для інших українських теренів [16, с. 125]. Цієї традиції переселенці дотримуються і донині. А, наприклад, на східній частині Волині характерно садити огірки напередодні дня Юрія (6 травня) чи св. Івана Богослова (21 травня) [9, с. 541], на Поділлі сіяли огірки на Івана Довгого (21 травня) [18, с. 30], Поліссі (Овруччині) у день святого Юрія (6 травня) [2, с. 307].

Респондентка Л. Смолінська і досі схиляється до думки, що огірки краще садити 9 травня (с. Сливниця, Перемишльський повіт)⁴. Цілком можливо, що ця дата виводиться за старим стилем, на день літнього Миколая (9/22 травня).

Коли уже минув час приморозків в с. Новому Селі (Любачівщина) біля 14 травня (день святого апостола Якова) садили ранню картоплю «американку» [5, с. 38]. Її копали вже на свято Івана (7 липня) [5, с. 19]. Аналогії поки-що не знаходимо в українських етнографічних дослідженнях. Отже, можемо це вважати локальною особливістю.

Інші сорти картоплі викопували після свята Різдва Пресвятої Богородиці (Другої Матки Божої, 21 вересня), а також перед Воздвиженням Чесного Хреста (Чесного Хреста, 27 вересня), Покрови Пресвятої Богородиці (14 жовтня)⁵. Подібні терміни збирання картоплі зустрічаємо на Лемківщині, де цю роботу починали виконувати після третьої неділі вересня [14, с. 136].

У с. Брилинці, Перемишльщина, цибулю на «щипання» садили до Благовіщення Пресвятої Богородиці (7 квітня)⁶. Деякі подібності зафіксовані дослідниками на східній частині Волині, де до цього свята садили головки («кубахи») цибулі, а також цибулю на насіння [9, с. 540]. А цибулю, яка придатна для зберігання на зиму, садили до дня Миколая

¹ Зап. 23.07.2012 р. у с. Ганачівка Перемишлянського р-ну від Ругайчук Анни Яківни, 1928 р. н. (переселенки з с. Заліська Воля Ярославського повіту).

² Зап. 21.03.2011 р. у м. Львові (Кривчиці) від Навроцької Марії Григорівни, 1934 р. н. (переселенки з с. Стенятин Томашівського повіту).

³ Зап. 23.07.2012 р. у с. Ганачівка Перемишлянського р-ну від Дмитрик Анни Михайлівни, 1936 р. н. (переселенки з с. Верхрата Любачівського повіту).

⁴ Зап. 14.07.2012 р. у с. Тулиголови Городецького р-ну від Смолінської Любов Петрівни, 1935 р. н. (переселенки з с. Сливниця Перемишльського повіту).

⁵ Зап. 5.10.2010 р. у с. Нижня Білка Пустомитівського р-ну Львівської обл. від Максимець Анни Григорівни, 1926 р. н. (переселенки з с. Башня Долішня Любачівського повіту).

⁶ Зап. 6.07.2012 р. у с. Берездівці Миколаївського р-ну Львівської обл. від Васечко Дарії Петрівни, 1936 р. н. (переселенки з с. Брилинці Перемишльського повіту).

(22 травня) (с. Брилинці, Перемишльщина)⁷. Зібрані нами відомості поки-що не зустрічаються в інших народознавчих дослідженнях. За нашими припущеннями вони мають локальний характер.

На теренах Надсяння, Холмщини (Томашівщина) було прийнято «виложувати» цибулю до свята Івана (7 липня), щоб вона не росла у дуди, а в корінь⁸. У переселенців цієї традиції дотримуються і в наш час. Переселенка зі с. Зімно Томашівського повіту вказувала, що це свято в них називали «Іван головатий», і тому саме напередодні цього дня вилужували цибулю⁹. Аналогічні відомості знаходимо у с. Зіболках Жовківського повіту, де цибулю на Івана (7 липня) кладеться спати, пригинається гичку додолу, щоб росла в землі [15, с. 345].

Викопували часник на Надсянні, як стверджували респонденти, до свята Петра і Павла (12 липня)¹⁰, оскільки «він потім іде в корінь», або напередодні свята пророка Іллі (2 серпня)¹¹, або після нього¹². Ціх даних поки-що не знаходимо в інших етнографічних дослідженнях. На відміну від Закарпаття, де намагалися вибрати часник до дня Преображення Господнього (Спаса, 19 серпня), оскільки потім буде гнити [19, с. 348]. Зимовий (озимий) часник прийнято було садити до Дмитра (8 листопада) на Любачівщині¹³. Ці знання відомі також на Опіллі [4, с. 147]. А якщо ця городня культура не була посаджена восени, то це робили

весною до свята Благовіщення Пресвятої Богородиці (7 квітня) (с. Брилинці, Перемишльщина)¹⁴. А в с. Зімно (Холмщина) ярий часник садили теж до цього свята¹⁵.

Квасоля (сорт «ясьок») мала бути посаджена до свята Юрія (6 травня) на Холмщині (Томашівщині)¹⁶ і на Надсянні¹⁷. Переселенці практикують ці знання і на початку ХХІ ст. Також дотримувались цього і на Закарпатській Лемківщині [14, с. 135].

Переселенка з с. Кмичина Томашівського повіту (Холмщина) вказувала, що квасолю садили після свята Станіслава (8 травня)¹⁸. Поки-що таких аналогій не простежуємо в інших етнологічних дослідженнях. У с. Новому Селі на Любачівщині напередодні свята апостола Якова (14 травня), як тількино пройшов період приморозків садили тичну квасолю [14, с. 38], що теж можемо назвати специфікою місцевих мешканців.

Мак — це одна з найдавніших культурних рослин, яка наділялась антропоїчними, продукуючими властивостями завдяки снодійній дії та великій кількості зерен. Його сіяли на Святий Вечір (6 січня) по снігу (с. Сосниця Ярославського повіту)¹⁹, або до свята Юрія (6 травня)²⁰. Схожих паралелей поки-що не зафіксовано в Україні. Від переселенки з с. Ямна Перемишльського повіту ми зафіксували, що на свято Маковея (14 серпня) обходили обійстя зі свяченим маком і говорили: «Щоб тоді вороги мо-

⁷ Зап. 6.07.2012 р. у с. Берездівці Миколаївського р-ну Львівської обл. від Васечко Дарії Петрівни, 1936 р. н. (переселенки з с. Брилинці Перемишльського повіту).

⁸ Зап. 5.07.2012 р. у с. Тулиголови Городоцького р-ну від Шегди Анни Семенівни, 1934 р. н. (переселенки з с. Теплиці Ярославського повіту).

⁹ Зап. 2.08.2012 р. у с. Долиняни Городоцького району від Гвоздюк Ганни Дмитрівни, 1931 р. н. (переселенки з с. Зімно Томашівського повіту).

¹⁰ Зап. 6.07.2012 р. у с. Берездівці Миколаївського р-ну Львівської обл. від Васечко Дарії Петрівни, 1936 р. н. (переселенки з с. Брилинці Перемишльського повіту).

¹¹ Зап. 7.10.2010 р. у с. Нижня Білка Пустомитівського р-ну Львівської обл. від Галіци Марії, 1927 р. н. (переселенки з с. Башня Дільня Любачівського повіту).

¹² Зап. 30.07.2010 р. у с. Верхня Білка Пустомитівського р-ну Львівської обл. від Нецько Катерини Михайлівни, 1935 р. н. (переселенки з с. Дрогоїв Перемишльського повіту).

¹³ Зап. 16.11.2010 р. у с. Нижня Білка Пустомитівського р-ну Львівської обл. від Макогін (Паламар) Анни Василівни, 1934 р. н. (переселенки з с. Башня Дільня Любачівського повіту).

¹⁴ Зап. 6.07.2012 р. у с. Берездівці Миколаївського р-ну Львівської обл. від Ковальчук Марії Василівни, 1950 р. н. (мати переселенки з с. Брилинці Перемишльського повіту).

¹⁵ Зап. 2.08.2012 р. у с. Долиняни Городоцького р-ну від Приступи Євгенії Василівни, 1931 р. н. (переселенки з с. Зімно Томашівського повіту).

¹⁶ Зап. 21.03.2011 р. у м. Львові (Кривчиці) від Навроцької Марії Григорівни, 1934 р. н. (переселенки з с. Стенятин Томашівського повіту).

¹⁷ Зап. 23.07.2012 р. у с. Ганачівка Перемишлянського р-ну від Ругайчук Анни Яківни, 1928 р. н. (переселенки з с. Заліська Воля Ярославського повіту).

¹⁸ Зап. 12.03.2011 р. у с. Волове Перемишлянського р-ну від Романюк Надії Романівни, 1936 р. н. (переселенки з с. Кмичин Томашівського повіту).

¹⁹ Зап. 3.08.2012 р. у с. Луковець Вишнівський Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. від Щеснюк Віри Іванівни, 1938 р. н. (переселенки з с. Сосниця Ярославського повіту).

²⁰ Зап. 5.08.2012 р. у с. Переможне Городоцького р-ну від Мончак Лідія Михайлівни, 1936 р. н. (переселенки з с. Млини Любачівського повіту).

гли зло зробити, як той мак позбирають»²¹. А на Закарпатті децю інший варіант повір'я, де в окремих селах вірили, що коли розсипати мак перед хатою та господарськими спорудами, то відьми до них не проникнуть, бо змушені будуть збирати та лічити маків зернини і не матимуть часу шкодити [19, с. 348].

Виходець зі с. Брилинці Перемишльського повіту в розповіді із нами зазначала, що день Літнього Миколая (22 травня) вважався пустим днем, тому тоді нічого не садили²².

У с. Лази на Ярославщині обходили свято Маковея (14 серпня): жінки в'язали китиці із земних плодів та всякої городини, як, наприклад, колоски жита, пшениці, часник, цибулю, маківку, кріп, яблука з галузкою та інші овочі і плоди [10, с. 148]. Відзначення цього свята зустрічаємо і в інших етнографічних районах України.

Проводились також спеціальні магичні ритуали з метою сприяння врожайності фруктів. Ритуали були спрямовані на те, щоб змусити вродити неплідні дерева, або ті, які давали поганий врожай. Ці ритуали мають продукуючий та антропеїчний зміст. Під час їх виконання імітували рубку дерев, погрожували їм вербально тощо. Люди домагалися їхнього пробудження — початку плодоношення. Дійовою особою виступав господар. Найпоширенішим був ритуал символічної погрози дереву зрубати його. Ось як про це згадує уродженець с. Махнова Любачівщини: «Після свят [Святої вечері. — Прим. ред.] батько збирав сіно, що було в хаті на столі і під столом, виносив у сад, крутив перевесло, обвивав яблуню, брав до рук сокиру і говорив до яблуні і питався:

— Чи будеш родити яблука? Чи ні? Якщо ні, то я тебе зігну!

Замірявся стинати — яблуня тряслась і тихенько стояла, страх налітав на яблуню, бо в саді була сокира. Кожна яблуня і слива мали ту саму небезпеку від сокири» [1, с. 37].

Цікавим є звичай на Холмщині (Томашівщині), який був поширений на Святий Вечір (6 січня),

²¹ Зап. 7.07.2012 р. у с. Берездівці Миколаївського р-ну Львівської обл. від Кравець Катерини Миколаївної, 1922 р. н. (переселенки з с. Ямна Перемишльського повіту).

²² Зап. 7.07.2012 р. у с. Берездівці Миколаївського р-ну Львівської обл. від Ольшанської Михайлини Іванівни, 1936 р. н. (переселенки з с. Брилинці Перемишльського повіту).

коли господар ходив до дерева, яке не родило, і вдаряв негострим боком сокири три рази, — це повинно було забезпечити родючість цього дерева наступного року²³.

Переселенка зі с. Кмичин Томашівського повіту, Холмщина, вказувала, що на свято Степана (9 січня) соломкою перев'язували діти дерева і говорили: «Ставай, не спи, ябка (черешні, вишні) роди»²⁴. Це мало на меті пробудити дерева.

Варто зауважити, що причиною таких звернень, промовлянь до дерева є первісні загальнолюдські погляди на нього як на істоту, яка має душу, подібну людській [12, с. 235].

Після Йордану в с. Лазах Ярославського повіту колосками з вівсяного снопа-дідуха господарі обв'язували дерева в саду, щоб в той спосіб поживити всіх птахів [10, с. 119].

Перев'язування дерев соломкою селяни вважали одним із звичаїв, щоб захистити дерева від зайців²⁵.

Обряди, спрямовані на підвищення врожайності неплідних дерев (ритуали символічної погрози дереву зрубати його) зафіксовані також в українців Буковини [13, с. 126], на Волинському Поліссі [8, с. 32—33], Полтавщині Середньому Подніпров'ї (Полтавщині (Лубенщині)) [12, с. 235] та на інших територіях України.

Цей обряд, крім українців, був поширений серед західних та південних слов'ян, а також інших народів Європи, наприклад, мешканців Піренейського півострова тощо. Так, зокрема, білоруси перев'язували неплідні дерева напередодні Водохреща. Для цього вони виходили в сад босоніж і виголошували заклинання: «Нэ бийся морозу, як я нэ боюсь». У чехів у Велику суботу господар оббігав у саду почергово всі дерева, бив їх сокирою і перев'язував, примовляючи: «Зав'яжіться дерева, якщо не станьте зав'язуватися, зрубаємо вас» [13, с. 126]. В Дукагіні (північна Албанія) на другий день різдвяних свят всі члени сім'ї підходили до фруктових дерев. Голо-

²³ Зап. 21.03.2011 р. у м. Львові (Кривчиці) від Навроцької Марії Григорівни, 1934 р. н. (переселенки з с. Стенятин Томашівського повіту).

²⁴ Зап. 12.03.2011 р. у с. Волове Перемишлянського р-ну від Романюк Надії Романівни, 1935 р. н. (переселенки з с. Кмичин Томашівського повіту).

²⁵ Зап. 29.07.2010 р. у с. Верхня Білка Пустомитівського р-ну Львівської обл. від Клебан Марії Іванівни, 1930 р. н. (переселенки з с. Корениця Ярославського повіту).

ва імітував наміри зрубати дерево сокирою, вимовляючи: «Ти даси фрукти в наступному році! Інакше я тебе зрубаю». Діти відповідали замість дерева: «Не рубай мене, я не залишу тебе без нічого!». Під дерево клали жмут соломи, яка була розіслана напередодні навколо столу, трохи попелу від ритуального поліна (бадняка) [13, с. 126].

На Водохреща (19 січня) коли кропили господар чи господиня дерева промовляли: «Щоби було стільки яблужок (чи грушок, або ін.), скільки на небі зірочок»²⁶. Також у цей день в Грубешівському повіті (Холмщина), коли перед обідом на Водохреща господиня замішуючи тісто на пироги, а витягнувши руку і не обтираючи її, чимскоріше бігла в сад і обв'язувала садові дерева соломою, примовляючи: «Щоби сь на той рік родили яблука (або грушки) такі добрі і м'які, як тісто» [20, с. 9]. Ці та інші обрядодії мали на меті сприяти врожайності плодкових дерев.

Польський етнограф і фольклорист О. Кольберг зазначав, що на Перемишльщині шкаралупи від з'їдених свячених крашанок з Пасхи господині викидають в город на розсаду капусти, щоб вона мала великі головки і гусінь її не об'їдала [21, с. 34]. Переселенка зі с. Трійчичі Перемишльського повіту розповідала, що шкаралупи від свячених яєць викидали в город, щоб маруна росла²⁷. Маруна — це лікарська рослина. В поясненнях до приповідок український етнограф, письменник, громадський діяч І. Франко вказує, що маруна — пахуче зілля, розмарин [3, с. 509]. Про закопування шкаралупи з свячених писанок-крашанок у город в деяких місцевостях згадує український дослідник-етнолог С. Килимник [7, с. 102].

Шкаралупи яєць у с. Брилинцях (Перемишльщина), які були використані на випікання паски, розвішували на деревах (яблунях), щоб вони добре родили²⁸. Порівняно зі східною Волиню, там брали саме шкаралупки зі свяченого яйця і закопували під

вишнею чи яблунею, вважаючи що після цього дерева добре родитимуть [9, с. 541].

Отже, попередні дослідження українців Надсяння і Холмщини на своїх історико-етнічних землях і наші польові спостереження цих представників вже у статусі переселенців сьогодні переконують у тому, що проживаючи більш ніж півстоліття за межами своїх теренів, українці Надсяння і Холмщини практично без найменших впливів і трансформацій зберігають традиційні знання і досвід у галузі городництва й садівництва, а також звичаї та обряди, пов'язані з ними. Ще й досі дотримуються господарських практик щодо певних городніх культур, що дає змогу простежити як локальні, так і загальноукраїнські риси.

1. Вовк С. Зимові свята в Махнові / Стефан Вовк // Вісник Любачівщини. — Вип. 2. — Львів, 1996. — С. 36—39.
2. Возняк М. Народний календар із Овруччини 50 рр. XIX ст. в записі Михайла Пйотровського / Михайло Возняк // Древліни: збірник статей і матеріалів з історії та культури Поліського краю. — Львів: Інститут народознавства НАН України, 1996. — Вип. 1. — С. 291—335.
3. Галицько-руські народні приповідки: у 3-х т. / зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко; 2-е вид. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. — Т. 2. — 818 с.
4. Годованська О. Народне городництво і садівництво на Опіллі (за матеріалами опитувань (усної історії)) Оксана Годованська // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені І. Франка. Зб. наукових праць. — Львів: Видво ЛНУ, 2005. — Вип. 7. — С. 141—149.
5. Грабець В. Збувальщини Нового Села коло Чесанова в Галичині 1826—1944 / Василь Грабець; Наукове товариство ім. Шевченка. Український архів. — Т. XVIII. — Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1967. — 103 с.
6. Зубрицький М. Народний календар, народні звичаї і повірки, прив'язані до днів в тижні і до рокових свят / М. Зубрицький // Матеріали до українсько-руської етнології. — Львів, 1900. — Т. 3. — С. 33—60.
7. Килимник С. Український рік у народніх звичаях в історичному освітленні: у 4 т. / С. Килимник. — Т. 4 (Літній цикл). — Вінніпег, 1957. — 180 с.
8. Кондратович О. Народний календар Волинського Полісся від свята до свята / О. Кондратович. — Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2009. — 200 с.
9. Конопка В. Аграрні мотиви в календарній обрядовості українців східної частини Волині (за матеріалами експедиції 2007 р.) / Володимир Конопка // Народо-

²⁶ Зап. 7.10.2010 р. у с. Нижня Білка Пустомитівського р-ну Львівської обл. від Галіци Марії, 1927 р. н. (переселенки з с. Башня Дільня Любачівського повіту).

²⁷ Зап. 28.03.2011 р. у м. Львів (Кривчиці) від Кіт (Мисько) Стефанії Миколаївни, 1934 р. н. (переселенки з с. Трійчичі Перемишльського повіту).

²⁸ Зап. 6.07.2012 р. у с. Берездівці Миколаївського р-ну Львівської обл. від Іваницького Андрія Григоровича, 1927 р. н. (переселенця з с. Брилинці Перемишльського повіту).

- знавчі зошити. — Львів, 2007. — № 5—7. — С. 540—544.
10. Лозовський М. Село Лази. Збірник історичних, археологічних, етнографічних нарисів та спогадів про село Лази на Ярославщині в Західній Україні / Мирон Лозовський ; Наукове товариство ім. Шевченка. Український архів. — Т. 51. — Торонто ; Нью-Йорк; Париж ; Сідней, 1988. — 192 с.
 11. Максимович М. Дні та місяці українського селянина / Михайло Максимович ; пер. з рос. — К. : Обереги, 2002. — 189 с.
 12. Милорадович В.П. Життє-бытє Лубенского крестьянина / В.П. Милорадович // Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. — К. : Либідь, 1991. — С. 170—341.
 13. Мойсей А. Аграрні звичаї та обряди у народному календарі східнороманського населення Буковини / Антоній Мойсей. — Чернівці : Друк Арт, 2010. — 320 с. : 36 іл.
 14. Остапик О. Одиниці виміру, народні прикмети та народний календар / О. Остапик // Лемківщина. Історико-етнографічне дослідження : в 2-х т. — Т. 2. Духовна культура / за ред. Гошка Ю. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2002. — С. 127—136.
 15. Пастернак Я. Звичаї та вірування в с. Зіболках Жовківського повіту / Я. Пастернак // Матеріяли до етнології та антропології. Видає Етнографічна комісія наукового товариства ім. Шевченка у Львові. — Т. XXI—XXII. — Ч. I. — Львів, 1929. — С. 321—352.
 16. Пахолок І.Р. Зелені свята в українців: традиційні звичаї та обряди : дис. ...канд. іст. наук: 07.00.05 / Пахолок Інна Ростиславівна ; Нац. акад. наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Інститут народознавства. — Львів, 2011. — 208 с.
 17. Рижик Є. Календарна обрядовість українців Холмщини і Підляшшя / Єлизавета Рижик // Холмщина і Підляшшя: Історико-етнографічне дослідження / відп. ред. В. Борисенко. — К. : Родовід, 1997. — С. 30.
 18. Творун С. Весняні аграрні звичаї та обряди українців Поділля / Світлана Творун // Народна творчість та етнографія. — К., 1991. — № 3. — С. 29—34.
 19. Тивоदार М. Етнографія Закарпаття: Історико-етнографічний нарис / Михайло Тивоदार. — Ужгород : Гражда, 2010. — 416 с.
 20. Чубинський П.П. Календарь народных обычаев и обрядов / П.П. Чубинський. — К. : Музична Україна, 1993. — 80 с.
 21. Kolberg O. Przemyskie / Oskar Kolberg // Dzieła wszystkie. — Wrocław ; Poznań : [Б. в.], 1964. — Т. 35. — 244 s.

Olha Bosa

ON MOTIVES OF FRUIT AND VEGETABLE GARDENING IN THE FOLK HOUSEHOLD CALENDAR RE-SETTLERS FROM SAN RIVER BASIN AND Kholm REGION

In the article based upon respondents' answers and questionnaire materials have been considered and analyzed some motives of gardening in the folk household calendar by expatriated re-settlers from San River Basin and Kholm Region. So local as all-Ukrainian typical features of motives have been put under study. Conclusions of the paper have brought quite substantial additions to previous research-works on less-known aspects of agriculture by re-settlers from San River Basin and Kholm Region.

Keywords: San River Basin, Kholm Region, household calendar, rite.

Ольга Боса

ОГОРОДНО-САДОВЫЕ МОТИВЫ В НАРОДНО-ХОЗЯЙСТВЕННОМ КАЛЕНДАРЕ ПЕРЕСЕЛЕНЦЕВ НАДСАНЬЯ И ХОЛМЩИНЫ

В статье на основе материалов опросов респондентов рассмотрены и проанализированы огородно-садовые мотивы в хозяйственном календаре переселенцев с Надсянья и Холмщины. В них прослеживаются как локальные, так и общеукраинские черты. Выводы существенно дополняют предыдущие труды о малоизученных аспектах культуры переселенцев с Надсянья и Холмщины.

Ключевые слова: Надсянье, Холмщина, хозяйственный календарь, обряд.